

Podstawa programowa kształcenia ogólnego

z komentarzem

Szkoła ponadpodstawowa:
liceum ogólnokształcące, technikum
oraz branżowa szkoła I stopnia

Edukacja dla bezpieczeństwa

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

Podstawa programowa kształcenia ogólnego

z komentarzem

**Szkoła ponadpodstawowa:
4-letnie liceum
5-letnie technikum**

Edukacja dla bezpieczeństwa

Spis treści

Preambuła podstawy programowej kształcenia ogólnego, III etap edukacyjny: 4-letnie liceum ogólnokształcące oraz 5-letnie technikum	7
Podstawa programowa przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa	14
Zakres podstawowy	14
Cele kształcenia – wymagania ogólne	14
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	14
Warunki i sposób realizacji	21
Preambuła podstawy programowej kształcenia ogólnego, III etap edukacyjny: branżowa szkoła I stopnia	25
Podstawa programowa przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa.....	32
Cele kształcenia – wymagania ogólne	32
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	32
Warunki i sposób realizacji	39
Komentarz do podstawy programowej	41

Preambuła podstawy programowej kształcenia ogólnego

III etap edukacyjny: 4-letnie liceum ogólnokształcące oraz 5-letnie technikum

Kształcenie ogólne w szkole ponadpodstawowej tworzy programowo spójną całość i stanowi fundament wykształcenia, umożliwiając zdobycie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a następnie ich doskonalenie lub modyfikowanie, otwierając proces uczenia się przez całe życie.

Celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest:

- 1) traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- 2) doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
- 3) rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;
- 4) zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
- 5) łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrazeniowo-twórczymi;
- 6) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- 7) rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- 8) rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum należą:

- 1) myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sążenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;
- 2) czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do

- rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;
- 3) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to podstawowa umiejętność społeczna, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
  - 4) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;
  - 5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
  - 6) umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;
  - 7) nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;
  - 8) umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.

Jednym z najważniejszych zadań liceum ogólnokształcącego i technikum jest rozwijanie kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej stanowiących kluczowe narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy. Istotne w tym zakresie jest łączenie teorii i praktyki językowej. Bogacenie słownictwa, w tym poznawanie terminologii właściwej dla każdego z przedmiotów, służy rozwojowi intelektualnemu ucznia, a wspomaganie i dbałość o ten rozwój należy do obowiązków każdego nauczyciela.

Ważnym zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz dokumentowania swojej pracy, z uwzględnieniem prawidłowej kompozycji tekstu i zasad jego organizacji, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru, jak i w postaci zasobów multimedialnych. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni odwoływać się do zasobów biblioteki szkolnej i współpracować z nauczycielami bibliotekarzami w celu wszechstronnego przygotowania uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.

Ponieważ środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.

Ważnym celem działalności szkoły jest skuteczne nauczanie języków obcych. Bardzo ważne jest dostosowanie zajęć do poziomu przygotowania ucznia, które uzyskał na wcześniejszych etapach edukacyjnych.

Ważnym zadaniem szkoły jest także edukacja zdrowotna, której celem jest rozwijanie u uczniów postawy dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.

W procesie kształcenia ogólnego szkoła kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji.

Kształcenie i wychowanie w liceum ogólnokształcącym i technikum sprzyja rozwijaniu postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych uczniów. Zadaniem szkoły jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i regionalnej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat. Szkoła dba o wychowanie młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka, kształtuje postawę szacunku dla środowiska przyrodniczego, motywuje do działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwija zainteresowanie ekologią.

Duże znaczenie dla rozwoju młodego człowieka oraz jego sukcesów w dorosłym życiu ma nabywanie kompetencji społecznych, takich jak: komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz organizacja i zarządzanie projektami.

Strategia uczenia się przez całe życie wymaga umiejętności podejmowania ważnych decyzji, poczynając od wyboru szkoły ponadpodstawowej, kierunku studiów lub konkretnej specjalizacji zawodowej, poprzez decyzje o wyborze miejsca pracy, sposobie podnoszenia oraz poszerzania swoich kwalifikacji, aż do ewentualnych decyzji o zmianie zawodu. I te umiejętności kształtowane będą w szkole ponadpodstawowej.

Przedmioty w liceum ogólnokształcącym i technikum mogą być nauczane w zakresie podstawowym lub w zakresie rozszerzonym:

- 1) tylko w zakresie podstawowym – przedmioty: muzyka, plastyka, podstawy przedsiębiorczości, wychowanie fizyczne, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie do życia w rodzinie, etyka;
- 2) w zakresie podstawowym i w zakresie rozszerzonym: język polski, język obcy nowożytny,

matematyka, język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz język regionalny – język kaszubski, historia, wiedza o społeczeństwie, geografia, biologia, chemia, filozofia, fizyka, informatyka;

- 3) tylko w zakresie rozszerzonym – przedmioty: historia muzyki, historia sztuki, język łaćski i kultura antyczna.

Szkoła ma stwarzać uczniom warunki do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym logicznego i algorytmicznego myślenia, programowania, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności na zajęciach z różnych przedmiotów, m.in. do pracy nad tekstem, wykonywania obliczeń, przetwarzania informacji i jej prezentacji w różnych postaciach.

Każda sala lekcyjna powinna mieć dostęp do internetu, uczniowie i nauczyciele powinni mieć zapewniony dostęp do pracowni stacjonarnej lub mobilnej oraz możliwość korzystania z własnego sprzętu. Wszystkie pracownie powinny być wyposażone w monitor interaktywny (z wbudowanym komputerem i oprogramowaniem) lub zestaw: komputer, projektor i tablica interaktywna lub ekran.

Szkoła ma również przygotowywać uczniów do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów dostępnych w internecie, krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci.

Szkoła oraz poszczególni nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości.

Uczniom z niepełnosprawnościami szkoła zapewnia optymalne warunki pracy. Wybór form indywidualizacji nauczania powinien wynikać z rozpoznania potencjału każdego ucznia. Zatem nauczyciel powinien tak dobierać zadania, aby z jednej strony nie przerastały one możliwości ucznia (uniemożliwiały osiągnięcie sukcesu), a z drugiej nie powodowały obniżenia motywacji do radzenia sobie z wyzwaniami.

Bardzo istotna jest edukacja zdrowotna, która prowadzona konsekwentnie i umiejętnie będzie przyczyniać się do poprawy kondycji zdrowotnej społeczeństwa oraz pomyślności ekonomicznej państwa.

Zastosowanie metody projektu, oprócz wspierania w nabywaniu opisanych wyżej kompetencji, pomaga również rozwijać u uczniów przedsiębiorczość i kreatywność oraz umożliwia stosowanie w procesie kształcenia innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych.

Opis wiadomości i umiejętności zdobytych przez ucznia w szkole ponadpodstawowej jest przedstawiany w języku efektów uczenia się, zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji¹.

Działalność edukacyjna szkoły określona jest przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania;
- 2) program wychowawczo-profilaktyczny szkoły.

Szkolny zestaw programów nauczania oraz program wychowawczo-profilaktyczny szkoły tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Obok zadań wychowawczych i profilaktycznych nauczyciele wykonują również działania opiekuńcze odpowiednio do istniejących potrzeb.

Działalność wychowawcza szkoły należy do podstawowych celów polityki oświatowej państwa. Wychowanie młodego pokolenia jest zadaniem rodziny i szkoły, która w swojej działalności musi uwzględniać wolę rodziców, ale także i państwa, do którego obowiązków należy stwarzanie właściwych warunków wychowania. Zadaniem szkoły jest ukierunkowanie procesu wychowawczego na wartości, które wyznaczają cele wychowania i kryteria jego oceny. Wychowanie ukierunkowane na wartości zakłada przede wszystkim podmiotowe traktowanie ucznia, a wartości skłaniają człowieka do podejmowania odpowiednich wyborów czy decyzji. W realizowanym procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoła podejmuje działania związane z miejscami ważnymi dla pamięci narodowej, formami upamiętniania postaci i wydarzeń z przeszłości, najważniejszymi świętami narodowymi i symbolami państwowymi.

W czteroletnim liceum ogólnokształcącym i pięcioletnim technikum są realizowane następujące przedmioty:

- 1) język polski;
- 2) język obcy nowożytny;
- 3) filozofia;
- 4) język łaciński i kultura antyczna;
- 5) muzyka;
- 6) historia muzyki;
- 7) plastyka;

---

¹ Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2017 r. poz. 986 i 1475).

- 8) historia sztuki;
- 9) historia;
- 10) wiedza o społeczeństwie;
- 11) geografia;
- 12) podstawy przedsiębiorczości;
- 13) biologia;
- 14) chemia;
- 15) fizyka;
- 16) matematyka;
- 17) informatyka;
- 18) wychowanie fizyczne;
- 19) edukacja dla bezpieczeństwa;
- 20) wychowanie do życia w rodzinie²⁾;
- 21) etyka;
- 22) język mniejszości narodowej lub etnicznej³⁾;
- 23) język regionalny – język kaszubski³⁾.

Edukacja do bezpieczeństwa

Przedmiot przygotowuje uczniów teoretycznie i praktycznie do właściwego zachowania oraz odpowiednich reakcji w sytuacjach trudnych i kryzysowych, stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia. Przedmiot obejmuje różnorodne treści kształcenia: z zakresu bezpieczeństwa państwa oraz treści dotyczące organizacji działań ratowniczych, edukacji zdrowotnej i pierwszej pomocy. Niezwykle ważne jest, ażeby kłaść szczególny nacisk na kształcenie umiejętności praktycznych, powtarzanych możliwie często, szczególnie przy nauce pierwszej pomocy. Wyrabianie w ten sposób u uczniów odpowiednich nawyków ma istotne znaczenie w wykorzystywaniu przez nich zdobytych umiejętności w warunkach realnego zagrożenia, kiedy to naturalnie występujący wysoki poziom stresu utrudnia prowadzenie akcji ratunkowej.

Bezpieczeństwo państwa pojmowane jest jako obszar wiedzy, który objaśnia działanie mechanizmów rządzących zapewnieniem ładu, porządku, stabilności społeczności ludzkich, towarzyszących temu koncepcji, metod, form postępowania. Trzeba ten obszar rozpatrywać w kontekście sztuki umiejętności skutecznego działania i radzenia sobie poszczególnych jednostek w sytuacjach określonych zagrożeń. Rozumienie problematyki bezpieczeństwa państwa posiada przy tym wieloaspektową wykładnię: kreuje zrozumienie przeszłości,

---

² Sposób nauczania przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie określają przepisy wydane na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. poz. 78, z 1995 r. poz. 334, z 1996 r. poz. 646, z 1997 r. poz. 943 i poz. 1040, z 1999 r. poz. 32 oraz z 2001 r. poz. 1792).

³ Przedmiot język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz przedmiot język regionalny – język kaszubski jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych oraz języka regionalnego – języka kaszubskiego, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2017 r. poz. 2198, 2203 i 2361).

tworzy obraz teraźniejszości i stanowi przesłanki do myślenia o przyszłości. Ujęta w treściach kształcenia problematyka koncentruje się na zarządzaniu, polityce i strategii bezpieczeństwa, z uwzględnieniem także kontekstu międzynarodowego.

Umiejętność udzielania pierwszej pomocy, jak również edukacja zdrowotna, z uwagi na największe prawdopodobieństwo wykorzystania ich w praktyce, w życiu codziennym należą do najważniejszych tematów w przedmiocie edukacja dla bezpieczeństwa. Za szczególnie ważne w tym zakresie należy uznać właściwe postępowanie z osobami, u których wystąpiło nagłe zatrzymanie krążenia. Podjęcie akcji ratunkowej przez świadka zdarzenia, prowadzenie jej do czasu przyjazdu karetki pogotowia jest w stanie uratować życie, natomiast zaniechanie działania w nieuchronny sposób prowadzi do śmierci chorego. Uczniów należy wdrażać do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych, wskazując, w jaki sposób mogą uzyskać pomoc osób godnych zaufania i służb ratunkowych.

Podstawa programowa przedmiotu edukacja do bezpieczeństwa

III etap edukacyjny: 4-letnie liceum ogólnokształcące oraz 5-letnie technikum

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Bezpieczeństwo państwa.
- II. Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof).
- III. Podstawy pierwszej pomocy.
- IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym i zbiorowym. Zachowania prozdrowotne.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- I. Bezpieczeństwo państwa.
  1. Znajomość struktury obronności państwa. Uczeń:
    - 1) identyfikuje wyzwania dla bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, kategoryzuje je, przypisuje właściwe znaczenie w kontekście bezpieczeństwa lokalnego i całego państwa;
    - 2) zna i wymienia zadania parlamentu, prezydenta, rady ministrów w dziedzinie obronności oraz elementy systemu obronnego państwa;
    - 3) omawia zadania, struktury oraz podstawowe uzbrojenie i wyposażenie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
    - 4) rozumie istotę oraz zna elementy składowe systemu bezpieczeństwa, jego poszczególne instytucje, charakter związków między nimi;
    - 5) zna i wymienia nazwy formacji służb mundurowych (w tym obrony terytorialnej) zapewniających bezpieczeństwo państwa oraz wyjaśnia zadania tych służb;
    - 6) zna i określa zakres działania wybranych stowarzyszeń i organizacji, takich jak np. Liga Obrony Kraju, Polski Czerwony Krzyż, Związek Strzelecki „Strzelec”;
    - 7) wymienia i uzasadnia geopolityczne, militarne i gospodarcze aspekty bezpieczeństwa państwa;
    - 8) potrafi identyfikować wyzwania dla bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, kategoryzować je, przypisywać właściwe znaczenie w kontekście bezpieczeństwa lokalnego i całego państwa;

- 9) zna i rozumie rolę świadczeń obywateli na rzecz obronności oraz zadań i kompetencji władz państwowych i samorządowych w tym zakresie;
- 10) rozróżnia zagrożenia czasu pokoju i czasu wojny;
- 11) podaje przykłady zarządzeń, jakie mogą wydać władze w związku z kryzysem;
- 12) orientuje się w podstawowych zasadach zarządzania kryzysowego i rozumie jego istotę; wyjaśnia znaczenie pojęcia siatka bezpieczeństwa i infrastruktura krytyczna;
- 13) w oparciu o właściwą terminologię dokonuje analizy wybranych zjawisk społecznych (stany nadzwyczajne);
- 14) w zakresie zagrożenia terrorystycznego wyjaśnia pojęcie terroryzmu; wymienia przykłady skutków użycia środków biologicznych, chemicznych i wybuchowych oraz omawia zasady zachowania się w przypadku zdarzeń terrorystycznych (np. w razie wtargnięcia uzbrojonej osoby do szkoły, centrum handlowego);
- 15) wyjaśnia znaczenie cyberprzemocy i zna procedury postępowania w przypadku jej wystąpienia oraz wskazuje niewłaściwe zachowania dotyczące cyberprzemocy i wie, jaka powinna być na nie właściwa reakcja.

II. Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof).

1. Ochrona ludności i obrona cywilna. Uczeń:

- 1) wyjaśnia podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego oraz wymienia podstawowe dokumenty ONZ regulujące funkcjonowanie obrony cywilnej w świecie;
- 2) omawia podstawy prawne funkcjonowania ochrony ludności i obrony cywilnej w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) wyjaśnia rolę i zasady funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej oraz Państwowego Ratownictwa Medycznego;
- 4) wymienia i charakteryzuje ochotnicze służby i podmioty ratownicze, takie jak: Ochotnicza Straż Pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe;
- 5) opisuje obowiązki pieszego i kierowcy w zakresie zachowania się na drodze w momencie przejazdu karetki pogotowia lub innego pojazdu z włączonymi sygnałami uprzywilejowania;
- 6) identyfikuje obiekty opatrzone międzynarodowymi znakami ochrony zabytków;
- 7) rozpoznaje zagrożenia i ich źródła; zna zasady postępowania podczas pożaru, w przypadku wypadków komunikacyjnych, w czasie zagrożenia powodzią, w przypadku katastrofy budowlanej, wycieku gazu z instalacji w budynku mieszkalnym, odnalezienia niewypału lub niewybuchu, zagrożenia lawiną, intensywnej śnieżycy;

- 8) przedstawia typowe zagrożenia zdrowia i życia podczas powodzi, pożaru lub innych klęsk żywiołowych;
  - 9) wyjaśnia zasady postępowania w przypadku awarii instalacji chemicznej, środka transportu lub rozszczelnienia zbiorników z substancjami toksycznymi;
  - 10) omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych;
  - 11) wyjaśnia zasady zaopatrzenia ludności ewakuowanej w wodę i żywność;
  - 12) charakteryzuje zagrożenia pożarowe w domu, w szkole i w najbliższej okolicy; wymienia rodzaje i zasady użycia podręcznego sprzętu gaśniczego oraz potrafi dobrać odpowiedni rodzaj środka gaśniczego w zależności od rodzaju pożaru (np. płonąca patelnia, komputer);
  - 13) wyznacza strefę bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia;
  - 14) uzasadnia potrzebę przeciwdziałania panice.
2. Źródła promieniowania jądrowego i jego skutki. Uczeń:
- 1) wymienia rodzaje znaków substancji toksycznych i miejsca ich eksponowania;
  - 2) rozpoznaje znaki substancji toksycznych na pojazdach i budowlach;
  - 3) omawia wpływ środków promieniotwórczych na ludzi, zwierzęta, żywność i wodę oraz wie, jakie materiały można wykorzystywać jako zastępcze środki ochrony dróg oddechowych i skóry;
  - 4) wymienia sposoby zabezpieczenia żywności i wody przed skażeniami;
  - 5) wyjaśnia zasady postępowania w przypadku awarii instalacji chemicznej, środka transportu lub rozszczelnienia zbiorników z substancjami toksycznymi;
  - 6) wyjaśnia znaczenie pojęć: odkażanie, dezaktywacja, dezynfekcja, deratyzacja;
  - 7) wyjaśnia, na czym polegają zabiegi specjalne i sanitarne.
3. Ostrzeganie ludności o zagrożeniach, alarmowanie. Uczeń:
- 1) definiuje i rozpoznaje rodzaje alarmów i sygnałów alarmowych;
  - 2) charakteryzuje zasady zachowania się ludności po ogłoszeniu alarmu;
  - 3) omawia zasady ewakuacji ludności i środków materiałowych;
  - 4) wskazuje drogi ewakuacji w szkole;
  - 5) potrafi zainstalować w telefonie komórkowym dostępny w miejscu swojego zamieszkania system ostrzegania o lokalnych zagrożeniach.

III. Podstawy pierwszej pomocy. Uczeń:

- 1) opisuje rolę układu oddechania, krążenia i nerwowego dla prawidłowego funkcjonowania organizmu; rozumie, jakie są następstwa zaburzeń czynności tych układów;
- 2) podaje definicję, wymienia cele i zadania pierwszej pomocy; wymienia działania wchodzące w zakres pierwszej pomocy;
- 3) rozumie znaczenie podejmowania działań z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia oraz przedstawia jego rolę;
- 4) zna zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia, w tym:
  - a) unikania narażania własnego zdrowia,
  - b) oceniania własnych możliwości,

- c) rozpoznawania potencjalnych źródeł zagrożenia w kontakcie z poszkodowanym,
  - d) wskazywania sposobu zabezpieczenia się przed zakażeniem w kontakcie z krwią i płynami ustrojowymi, stosowania uniwersalnych środków ochrony osobistej;
- 5) podaje przykłady zagrożeń w środowisku domowym, ulicznym, wodnym, w przestrzeniach podziemnych, w lasach;
  - 6) przedstawia metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć;
  - 7) potrafi rozpoznać osobę w stanie zagrożenia życia:
    - a) wyjaśnia pojęcie „stan zagrożenia życia”,
    - b) wskazuje przyczyny i okoliczności prowadzące do szybkiego pogorszenie stanu zdrowia lub zagrożenia życia,
    - c) wyjaśnia rolę układu nerwowego, układu krążenia i układu oddechowego w utrzymywaniu podstawowych funkcji życiowych;
  - 8) wie, jak prawidłowo wezwać pomoc:
    - a) wymienia nazwy służb ratunkowych i podaje ich numery alarmowe,
    - b) wskazuje, kiedy wezwać pomoc i w jaki sposób przekazać informacje o zdarzeniu;
  - 9) podaje przykład aplikacji na telefon komórkowy wspierającej udzielanie pierwszej pomocy;
  - 10) zna wyposażenie apteczki pierwszej pomocy; wymienia przedmioty, jakie powinny znaleźć się w apteczce np. domowej, samochodowej;
  - 11) zna zasady postępowania z osobą nieprzytomną:
    - a) wymienia objawy utraty przytomności,
    - b) ocenia przytomność poszkodowanego,
    - c) ocenia czynność oddychania u osoby nieprzytomnej (trzema zmysłami, przez okres do 10 sekund),
    - d) wyjaśnia mechanizm niedrożności dróg oddechowych u osoby nieprzytomnej,
    - e) udrażnia drogi oddechowe rękoczynem czoło – żuchwa,
    - f) układa osobę nieprzytomną w pozycji bocznej bezpiecznej,
    - g) zapewnia osobie nieprzytomnej komfort termiczny;
    - h) systematycznie ponawia ocenę oddychania u osoby nieprzytomnej;
  - 12) zna i wykonuje podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej:
    - a) wyjaśnia pojęcie „nagłe zatrzymanie krążenia”; wymienia jego oznaki,
    - b) podaje przykłady zdarzeń, w których dochodzi do nagłego zatrzymania krążenia,
    - c) opisuje algorytm podstawowych czynności resuscytacyjnych u osoby dorosłej,
    - d) wymienia warunki i czynniki zapewniające resuscytację wysokiej jakości,
    - e) omawia uniwersalny algorytm w nagłym zatrzymaniu krążenia,

- f) wykonuje na manekinie uciski klatki piersiowej i sztuczne oddychanie samodzielnie i we współpracy z drugą osobą,
  - g) opisuje zastosowanie automatycznego defibrylatora zewnętrznego (AED) oraz wskazuje na jego znaczenie dla zwiększenia skuteczności akcji resuscytacyjnej; zna algorytm podstawowych czynności resuscytacyjnych z użyciem AED,
  - h) przedstawia sytuacje, w których można prowadzić resuscytację z wyłącznym uciskaniem klatki piersiowej;
- 13) wykonuje podstawowe czynności pierwszej pomocy w zadławieniu:
- a) wyjaśnia pojęcie i mechanizm zadławienia,
  - b) omawia schemat postępowania w przypadku zadławienia,
  - c) wykonuje na manekinie rękochny ratunkowe w przypadku zadławienia,
  - d) wymienia przykłady działań zapobiegających zadławieniu u małych dzieci;
- 14) zna zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn:
- a) wymienia objawy związane z najczęstszymi obrażeniami narządu ruchu,
  - b) opisuje metody udzielania pierwszej pomocy w urazach kończyn,
  - c) wyjaśnia cel doraźnego unieruchomienia kończyny (ograniczenie ruchu, zmniejszenie bólu, ograniczenie ryzyka pogłębiania urazu, umożliwienie bezpiecznego transportu,
  - d) zna i stosuje zasady unieruchomienia złamań kości długich i stawów (zasada Potta),
  - e) wykonuje opatrunek osłaniający na ranę w obrębie kończyny oraz opatrunek uciskowy;
  - f) w sytuacjach symulowanych prawidłowo unieruchamia kończynę po urazie w zastanej pozycji, wykorzystuje dostępny sprzęt do unieruchomienia złamanej kończyny,
  - g) wymienia sytuacje, w których może dojść do urazów kręgosłupa,
  - h) opisuje przykłady powikłań wynikających z urazu kręgosłupa,
  - i) przedstawia metody przenoszenia poszkodowanych z urazem kręgosłupa,
  - j) wymienia przykłady zapobiegania urazom w sporcie, w domu, w pracy;
- 15) rozumie, na czym polega udzielanie pierwszej pomocy w oparzeniach:
- a) wyjaśnia pojęcie „oparzenie”, wymienia przyczyny i rodzaje oparzeń,
  - b) omawia zasady postępowania w przypadku oparzenia termicznego,
  - c) demonstruje metodę chłodzenia w przypadku oparzenia kończyny,
  - d) wymienia przykłady zapobiegania oparzeniom, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska domowego i małych dzieci;
- 16) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy we wstrząsie:
- a) zna najważniejsze przyczyny wstrząsu, wymienia zagrożenia z niego wynikające,
  - b) stosuje zasady postępowania przeciwstrząsowego (ułożenie, ochrona przed wychłodzeniem, wsparcie psychiczne poszkodowanego);
- 17) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy osobie podtopionej:

- a) opisuje sytuacje, w jakich dochodzi do tonięcia, wyjaśnia zagrożenia związane z wodą,
  - b) wyjaśnia różnicę między podtopieniem a utonięciem,
  - c) odtwarza etapy pomocy w podtopieniach, podejmuje w sytuacji symulowanej czynności pierwszej pomocy po wydobyciu poszkodowanego z wody (pozycja bezpieczna, zapobieganie zachłyśnięciu i wychłodzeniu),
  - d) wyjaśnia, jak zapobiegać tonięciu i wypadkom w akwenach wodnych;
- 18) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy w zatruciach:
- a) omawia zatrucie tlenkiem węgla (czadem), lekami lub środkami odurzającymi; wymienia ich objawy,
  - b) opisuje zasady bezpieczeństwa w pomieszczeniach skażonych tlenkiem węgla, gazami toksycznymi,
  - c) w sytuacji symulowanej podejmuje prawidłowe działania wobec osoby podejrzanej o zatrucie.

IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym. Zachowania prozdrowotne. Uczeń:

1. Choroby cywilizacyjne. Uczeń:

- 1) zna czynniki ryzyka chorób cywilizacyjnych, takich jak: nadciśnienie tętnicze, cukrzyca, zaburzenia gospodarki lipidowej, otyłość; definiuje pojęcie zespołu metabolicznego (nadciśnienie tętnicze, otyłość, cukrzyca, zaburzenia lipidowe); dokonuje pomiaru ciśnienia tętniczego;
- 2) potrafi ocenić korzyści kontroli czynników ryzyka miażdżycy w populacji;
- 3) zna pojęcie wskaźnika masy ciała (BMI) i potrafi określić do czego służy; zna tendencje związane z otyłością wśród dzieci, młodzieży i dorosłych w Polsce.

2. Elementy zdrowia psychicznego. Uczeń:

- 1) wyjaśnia zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym; wyjaśnia wpływ stresu na zdrowie;
- 2) wymienia rzetelne źródła informacji o zdrowiu, chorobach, świadczeniach i usługach zdrowotnych;
- 3) ocenia własne zachowania związane ze zdrowiem, ustala indywidualny plan działania na rzecz własnego zdrowia;
- 4) zna podstawowe sygnały i objawy problemów ze zdrowiem psychicznym (stres fizyczny i emocjonalny, zaburzenia odżywiania, depresja kliniczna);
- 5) opisuje konstruktywne i niekonstruktywne sposoby radzenia sobie z emocjami, w tym negatywnymi;
- 6) określa, gdzie w okolicy swojego miejsca zamieszkania działają instytucje i organizacje świadczące leczenie, pomoc i wsparcie w przypadkach problemów zdrowia psychicznego, w szczególności świadczące usługi dla młodzieży;
- 7) dobiera i demonstruje umiejętności komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie).

3. Aktywność fizyczna. Uczeń:

- 1) wymienia zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków;
- 2) odróżnia czynniki środowiskowe i społeczne (korzystne i szkodliwe), na które człowiek może mieć wpływ od takich, na które nie może;
- 3) omawia krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu;
- 4) wyjaśnia zagadnienia związane z właściwą i racjonalną aktywnością fizyczną; uzasadnia jej znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi;
- 5) analizuje tendencje związane z brakiem aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych w Polsce;
- 6) potrafi ocenić intensywność wysiłku fizycznego (np. na podstawie pomiaru częstości akcji serca w czasie i po wysiłku);
- 7) potrafi analizować wartość odżywczą produktów żywnościowych np. na podstawie informacji o ich składzie umieszczanych przez producenta na opakowaniu.

4. Odżywianie. Uczeń:

- 1) wyjaśnia związki między aktywnością fizyczną zwyczajami żywieniowymi i dobrostanem emocjonalnym;
- 2) wyjaśnia zagadnienia związane z właściwym, racjonalnym żywieniem; uzasadnia jego znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi;
- 3) definiuje pojęcia bulimia i anoreksja; wyjaśnia ich następstwa;
- 4) wyjaśnia zagadnienia związane z właściwym, racjonalnym odżywianiem; uzasadnia jego znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi.

5. Uzależnienia. Uczeń:

- 1) analizuje objawy różnych rodzajów uzależnień behawioralnych, w tym uzależnienie od komputera, internetu, hazardu;
- 2) wie, jakie przekonania dotyczące spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież mogą mieć wpływ na podejmowanie wymienionych zachowań;
- 3) zna wiarygodne źródła informacji na temat tendencji i skutków dotyczących spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież w Polsce; wyjaśnia, w jaki sposób można unikać picia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków;
- 4) zna zasady odpowiedniego stosowania leków (produktów leczniczych) i suplementów diety;
- 5) ustala, co sam może zrobić, aby stworzyć warunki środowiskowe i społeczne, które są korzystne dla zdrowia (ochrona środowiska przyrodniczego, wsparcie

społeczne, komunikacja interpersonalna, współpraca osób, instytucji i organizacji na rzecz zdrowia itp.);

- 6) wyjaśnia wpływ substancji psychoaktywnych na sprawność kierowcy, zna przepisy prawa dotyczące używania substancji psychoaktywnych i prowadzenia pojazdów.

Warunki i sposób realizacji

W ramach przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa uczniowie zdobywają wiedzę oraz umiejętności umożliwiające zrozumienie zróżnicowanej natury mechanizmów oraz zmiennych wpływających na szeroko pojmowane bezpieczeństwo państwa, ich dynamikę oraz wzajemne zależności wynikające m.in. ze struktury i funkcjonowania państwa. Zadaniem nauczyciela jest też wyrabianie u uczniów nawyków oraz opanowanie zasad działania ratowniczego zarówno w przypadku zagrożeń nadzwyczajnych (wypadki masowe, katastrofy), jak i elementarnej pierwszej pomocy.

Tempo zachodzących przeobrażeń powinno stanowić dla nauczyciela bodziec do stałego uzupełniania swojej wiedzy, monitorowania zmian, w tym organizacyjno-prawnych, samodoskonalenia, tak by przekazywane uczniom informacje były aktualne, rzetelne (ważna jest tu kontrola materiałów źródłowych innych niż podręcznik oraz materiały opracowane dla nauczyciela, dbałość o wiarygodność informacji).

Wskazane jest zaplecze umożliwiające przechowywanie pomocy, podstawowych materiałów i przyborów nauczyciela niezbędnych do prowadzenia zajęć oraz ewentualnych prac uczniów. Niezbędny jest sprzęt audiowizualny i prezentacyjny (komputer, rzutnik; zamontowany na stałe lub przenośny), dostęp do internetu. Jeżeli szkoła nie dysponuje pracownią przeznaczoną do realizacji przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, w klasie, w której realizowane są zajęcia, powinny być zagwarantowane wymienione elementy bazowe.

Osiągnięcie przez uczniów umiejętności praktycznego udzielania pierwszej pomocy wymaga realizacji zajęć w blokach po dwie godziny lekcyjne. W celu zapewnienia efektywnej nauki przedmiotu klasę należy podzielić na grupy o liczebności nie większej niż 15 uczniów, w szczególności podczas ćwiczeń z resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

Ćwiczenia na manekinach szkoleniowych wymagają zapewnienia uniwersalnych warunków i środków higieny i dezynfekcji (mycie rąk, wymiana worków oddechowych w manekinach, używanie środka odkażającego, maseczek).

Ze względów bezpieczeństwa uczniowie nie mogą wykonywać ćwiczeń, które mogłyby spowodować przeciążenie kręgosłupa. Dlatego niedozwolone jest podczas zajęć ćwiczenie dźwigania poszkodowanych w ramach doraźnej ewakuacji z miejsca zdarzenia.

Lekcje w szkole powinny być uzupełniane innymi formami zajęć, wśród których wymienić można:

- 1) wizyty w: instytucjach państwa, Centrum Zarządzania Kryzysowego, Straży Pożarnej, stacjach Pogotowia Ratunkowego;
- 2) specjalistyczne obozy szkoleniowo-wypoczynkowe realizowane podczas ferii letnich lub krótsze, kilkudniowe kursy;
- 3) wycieczki;
- 4) zajęcia plenerowe;
- 5) tworzenie wystaw prac własnych, klasowych i szkolnych, promujących zdrowy tryb życia i właściwe zachowania w razie zagrożeń;
- 6) zwiedzanie wystaw powiązanych z treściami przedmiotu;
- 7) spotkania (np. udział w zajęciach), prelekcje, wykłady z pracownikami kluczowych instytucji bezpieczeństwa – Policji, Państwowej Straży Pożarnej i Sił Zbrojnych RP oraz pracownikami straży miejskiej, pogotowia, kombatantami, ekologami, psychologami;
- 8) udział w konkursach, których zakres zgodny jest bądź zbieżny z problematyką przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa.

Wskazane jest nawiązywanie współpracy między szkołami a lokalnymi jednostkami Policji, Państwową Strażą Pożarną, ośrodkami szkolenia, jednostkami wojskowymi i organizacjami, np. Ochotniczą Strażą Pożarną, Polskim Czerwonym Krzyżem, Ligą Obrony Kraju, zarówno we wspomnianym zakresie prowadzenia zajęć, jak i udostępnianiu specjalistycznego sprzętu czy pomocy dydaktycznych.

Ważne znaczenie w rozwoju ma też wychowanie mające na celu kształtowanie tzw. postawy patriotycznej oraz poczucia odpowiedzialności za dorobek minionych pokoleń. Trwający proces globalizacyjny we wszystkich obszarach życia generuje nowe problemy, zagrożenia, nakłania do stawiania pytań. Nauczyciel powinien stwarzać warunki sprzyjające swobodnej wymianie myśli i poglądów, z zachowaniem niezbędnej dyscypliny i porządku zajęć.

Zalecane warunki bazowe do realizacji programu: pracownia lub klasa do prowadzenia zajęć z przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa o wielkości umożliwiającej aranżację do ćwiczeń praktycznych. Wskazane zaplecze lub zabezpieczone miejsce umożliwiające przechowywanie pomocy, podstawowych materiałów i przyborów nauczyciela niezbędnych do prowadzenia zajęć oraz ewentualnych prac uczniów. Zalecany jest sprzęt audiowizualny i prezentacyjny (komputer, rzutnik; zamontowany na stałe lub przenośny), dostęp do internetu. Jeżeli szkoła nie dysponuje pracownią przeznaczoną do realizacji przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, w klasie, w której realizowane są zajęcia, powinny być zagwarantowane wymienione elementy bazowe.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego

z komentarzem

**Szkoła ponadpodstawowa:
branżowa szkoła I stopnia**

Edukacja dla bezpieczeństwa

Preambuła podstawy programowej kształcenia ogólnego

III etap edukacyjny: branżowa szkoła I stopnia dla uczniów będących absolwentami ośmioletniej szkoły podstawowej

Celem edukacji w branżowej szkole I stopnia jest przygotowanie uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych, a także, jak w przypadku innych typów szkół, do pracy i życia w warunkach współczesnego świata. Poza kształceniem zawodowym, branżowa szkoła I stopnia ma za zadanie wyposażyć uczniów w odpowiedni zasób wiedzy ogólnej, która stanowi fundament wykształcenia, umożliwiając zdobycie podczas dalszej nauki zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych oraz umożliwiając kontynuację kształcenia w branżowej szkole II stopnia w zawodzie, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I stopnia, lub w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych (począwszy od klasy II), a następnie w szkołach policealnych lub szkołach wyższych.

Celem kształcenia ogólnego w branżowej szkole I stopnia jest:

- 1) traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- 2) doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
- 3) rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia;
- 4) zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
- 5) łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobraźniowo-twórczymi;
- 6) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- 7) rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- 8) rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w branżowej szkole I stopnia należą:

- 1) myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie, sądzenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest

rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;

- 2) czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;
- 3) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych zarówno w mowie, jak i w piśmie jako podstawowa umiejętność społeczna, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
- 4) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;
- 5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
- 6) umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;
- 7) nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;
- 8) umiejętność współpracy w grupie i działań indywidualnych.

Jednym z najważniejszych zadań branżowej szkoły I stopnia jest rozwijanie kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej stanowiących kluczowe narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy. Istotne w tym zakresie jest łączenie teorii i praktyki językowej. Bogacenie słownictwa, w tym poznawanie terminologii właściwej dla danej dziedziny nauki, służy rozwojowi intelektualnemu ucznia, a wspomaganie i dbałość o ten rozwój należy do obowiązków każdego nauczyciela.

Ważnym zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz dokumentowania swojej pracy, z uwzględnieniem prawidłowej kompozycji tekstu i zasad jego organizacji, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru, jak i w postaci zasobów multimedialnych. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni odwoływać się do zasobów

biblioteki szkolnej i współpracować z nauczycielami bibliotekarzami w celu wszechstronnego przygotowania uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.

Ze względu na to, że środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.

Ważnym celem działalności branżowej szkoły I stopnia jest skuteczne nauczanie języków obcych. Bardzo ważne jest dostosowanie zajęć do poziomu przygotowania ucznia, które uzyskał na wcześniejszych etapach edukacyjnych.

Ważnym zadaniem szkoły jest także edukacja zdrowotna, której celem jest rozwijanie u uczniów postawy dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.

W procesie kształcenia ogólnego szkoła kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji.

Kształcenie i wychowanie w branżowej szkole I stopnia sprzyja rozwijaniu postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych uczniów. Zadaniem szkoły jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i regionalnej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat. Szkoła dba o wychowanie młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka, kształtuje postawę szacunku dla środowiska przyrodniczego, motywuje do działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwija zainteresowanie ekologią.

Duże znaczenie dla rozwoju młodego człowieka oraz jego sukcesów w dorosłym życiu ma nabywanie kompetencji społecznych, takich jak: komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz organizacja i zarządzanie projektami.

Strategia uczenia się przez całe życie wymaga umiejętności podejmowania ważnych decyzji, poczynając od wyboru szkoły ponadpodstawowej, kierunku studiów lub konkretnej

specjalizacji zawodowej, poprzez decyzje o wyborze miejsca pracy, sposobie podnoszenia oraz poszerzania swoich kwalifikacji, aż do ewentualnych decyzji o zmianie zawodu. Umiejętności te będą kształtowane w branżowej szkole I stopnia.

Szkoła ma stwarzać uczniom warunki do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym logicznego i algorytmicznego myślenia, programowania, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności na zajęciach z różnych przedmiotów, m.in. do pracy nad tekstem, wykonywania obliczeń, przetwarzania informacji i jej prezentacji w różnych postaciach.

Każda sala lekcyjna powinna mieć dostęp do internetu. Uczniowie i nauczyciele powinni mieć zapewniony dostęp do pracowni stacjonarnej lub mobilnej oraz możliwość korzystania z własnego sprzętu. Wszystkie pracownie powinny być wyposażone w monitor interaktywny (z wbudowanym komputerem i oprogramowaniem) lub zestaw: komputer, projektor i tablica interaktywna lub ekran.

Szkoła ma również przygotowywać uczniów do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów dostępnych w internecie, krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci.

Szkoła oraz poszczególni nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości.

Uczniom z niepełnosprawnościami szkoła zapewnia optymalne warunki pracy. Wybór form indywidualizacji nauczania powinien wynikać z rozpoznania potencjału każdego ucznia.

Nauczyciel powinien tak dobierać zadania, aby z jednej strony nie przerastały one możliwości ucznia (uniemożliwiały osiągnięcie sukcesu), a z drugiej nie powodowały obniżenia motywacji do radzenia sobie z wyzwaniami.

Zastosowanie metody projektu, oprócz wspierania w nabywaniu opisanych wyżej kompetencji, pomaga również rozwijać u uczniów przedsiębiorczość i kreatywność oraz umożliwia stosowanie w procesie kształcenia innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych.

Opis wiadomości i umiejętności zdobytych przez ucznia w branżowej szkole I stopnia jest przedstawiany w języku efektów uczenia się, zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji⁴.

Działalność edukacyjna branżowej szkoły I stopnia jest określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania;
- 2) program wychowawczo-profilaktyczny szkoły.

Szkolny zestaw programów nauczania oraz program wychowawczo-profilaktyczny szkoły tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Obok zadań wychowawczych i profilaktycznych nauczyciele wykonują również działania opiekuńcze odpowiednio do istniejących potrzeb.

Działalność wychowawcza szkoły należy do podstawowych celów polityki oświatowej państwa. Wychowanie młodego pokolenia jest zadaniem rodziny i szkoły, która w swojej działalności musi uwzględniać wolę rodziców, ale także i państwa, do którego obowiązków należy stwarzanie właściwych warunków wychowania. Zadaniem szkoły jest ukierunkowanie procesu wychowawczego na wartości, które wyznaczają cele wychowania i kryteria jego oceny. Wychowanie ukierunkowane na wartości zakłada przede wszystkim podmiotowe traktowanie ucznia, a wartości skłaniają człowieka do podejmowania odpowiednich wyborów czy decyzji. W realizowanym procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoła podejmuje działania związane z miejscami ważnymi dla pamięci narodowej, formami upamiętniania postaci i wydarzeń z przeszłości, najważniejszymi świętami narodowymi i symbolami państwowymi.

Przedmioty nauczania z zakresu kształcenia ogólnego w branżowej szkole I stopnia:

- 1) język polski;
- 2) język obcy nowożytny;
- 3) historia;
- 4) wiedza o społeczeństwie;
- 5) podstawy przedsiębiorczości;
- 6) geografia;
- 7) biologia;
- 8) chemia;
- 9) fizyka;
- 10) matematyka;
- 11) informatyka;
- 12) wychowanie fizyczne;

⁴ Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2017 r. poz. 986, z późn. zm.).

- 13) edukacja dla bezpieczeństwa;
- 14) wychowanie do życia w rodzinie⁵;
- 15) etyka;
- 16) język mniejszości narodowej lub etnicznej⁶;
- 17) język regionalny – język kaszubski⁶.

Edukacja dla bezpieczeństwa

Przedmiot przygotowuje uczniów teoretycznie i praktycznie do właściwego zachowania oraz odpowiednich reakcji w sytuacjach trudnych i kryzysowych, stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia. Przedmiot obejmuje różnorodne treści kształcenia: z zakresu bezpieczeństwa państwa oraz treści dotyczące organizacji działań ratowniczych, edukacji zdrowotnej i udzielania pierwszej pomocy. Ważne jest kształcenie umiejętności praktycznych, powtarzanych możliwie często, szczególnie przy nauce udzielania pierwszej pomocy. Wyrabianie w ten sposób u uczniów odpowiednich nawyków ma istotne znaczenie w wykorzystywaniu przez nich zdobytych umiejętności w warunkach realnego zagrożenia, kiedy to naturalnie występujący wysoki poziom stresu utrudnia prowadzenie akcji ratunkowej.

Bezpieczeństwo państwa jest obszarem wiedzy, który objaśnia działanie mechanizmów rządzących zapewnieniem ładu, porządku, stabilności społeczności ludzkich, towarzyszących temu koncepcji, metod, form postępowania. Ważna jest umiejętność skutecznego działania i radzenia sobie poszczególnych jednostek w sytuacjach określonych zagrożeń. Rozumienie problematyki bezpieczeństwa państwa posiada przy tym wieloaspektową wykładnię: kreuje zrozumienie przeszłości, tworzy obraz teraźniejszości i stanowi przesłanki do myślenia o przyszłości. Ujęta w treściach nauczania problematyka koncentruje się na zarządzaniu, polityce i strategii bezpieczeństwa, z uwzględnieniem także kontekstu międzynarodowego.

Umiejętność udzielania pierwszej pomocy, jak również edukacja zdrowotna, z uwagi na największe prawdopodobieństwo wykorzystania ich w praktyce, w życiu codziennym należą do najważniejszych tematów w przedmiocie edukacja dla bezpieczeństwa. Za szczególnie ważne w tym zakresie należy uznać właściwe postępowanie z osobami, u których wystąpiło nagłe zatrzymanie krążenia. Podjęcie akcji ratunkowej przez świadka zdarzenia, prowadzenie jej do czasu przyjazdu karetki pogotowia jest w stanie uratować życie, natomiast zaniechanie działania w nieuchronny sposób prowadzi do śmierci chorego. Uczniów należy wdrażać do

---

⁵ Sposób nauczania przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie określają przepisy wydane na podstawie art. 4 u st. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. poz. 78, z późn. zm.).

⁶ Przedmiot język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz przedmiot język regionalny – język kaszubski jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych oraz języka regionalnego – języka kaszubskiego, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2018 r. poz. 1457, z późn. zm.).

dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych, wskazując, w jaki sposób mogą uzyskać pomoc osób godnych zaufania i służb ratunkowych.

Podstawa programowa przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa

III etap edukacyjny: branżowa szkoła I stopnia dla uczniów będących absolwentami ośmioletniej szkoły podstawowej

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Bezpieczeństwo państwa.
- II. Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof).
- III. Podstawy pierwszej pomocy.
- IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym i zbiorowym. Zachowania prozdrowotne.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- I. Bezpieczeństwo państwa.
  1. Znajomość struktury obronności państwa. Uczeń:
    - 1) identyfikuje wyzwania dla bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, kategoryzuje je, przypisuje właściwe znaczenie w kontekście bezpieczeństwa lokalnego i całego państwa;
    - 2) zna i wymienia zadania parlamentu, prezydenta, rady ministrów w dziedzinie obronności oraz elementy systemu obronnego państwa;
    - 3) omawia zadania, struktury oraz podstawowe uzbrojenie i wyposażenie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
    - 4) rozumie istotę oraz zna elementy składowe systemu bezpieczeństwa, jego poszczególne instytucje, charakter związków między nimi;
    - 5) zna i wymienia nazwy formacji służb mundurowych (w tym obrony terytorialnej) zapewniających bezpieczeństwo państwa oraz wyjaśnia zadania tych służb;
    - 6) zna i określa zakres działania wybranych stowarzyszeń i organizacji, takich jak np. Liga Obrony Kraju, Polski Czerwony Krzyż, Związek Strzelecki „Strzelec”;
    - 7) wymienia i uzasadnia geopolityczne, militarne i gospodarcze aspekty bezpieczeństwa państwa;
    - 8) potrafi identyfikować wyzwania dla bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, kategoryzować je, przypisywać właściwe znaczenie w kontekście bezpieczeństwa lokalnego i całego państwa;
    - 9) zna i rozumie rolę świadczeń obywateli na rzecz obronności oraz zadań i kompetencji władz państwowych i samorządowych w tym zakresie;
    - 10) rozróżnia zagrożenia czasu pokoju i czasu wojny;

- 11) podaje przykłady zarządzeń, jakie mogą wydać władze w związku z kryzysem;
- 12) orientuje się w podstawowych zasadach zarządzania kryzysowego i rozumie jego istotę; wyjaśnia znaczenie pojęcia siatka bezpieczeństwa i infrastruktura krytyczna;
- 13) w oparciu o właściwą terminologię dokonuje analizy wybranych zjawisk społecznych (stany nadzwyczajne);
- 14) w zakresie zagrożenia terrorystycznego wyjaśnia pojęcie terroryzmu; wymienia przykłady skutków użycia środków biologicznych, chemicznych i wybuchowych oraz omawia zasady zachowania się w przypadku zdarzeń terrorystycznych (np. w razie wtargnięcia uzbrojonej osoby do szkoły, centrum handlowego);
- 15) wyjaśnia znaczenie cyberprzemocy i zna procedury postępowania w przypadku jej wystąpienia oraz wskazuje niewłaściwe zachowania dotyczące cyberprzemocy i wie, jaka powinna być na nie właściwa reakcja.

II. Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof).

1. Ochrona ludności i obrona cywilna. Uczeń:

- 1) wyjaśnia podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego oraz wymienia podstawowe dokumenty ONZ regulujące funkcjonowanie obrony cywilnej w świecie;
- 2) omawia podstawy prawne funkcjonowania ochrony ludności i obrony cywilnej w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) wyjaśnia rolę i zasady funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej oraz Państwowego Ratownictwa Medycznego;
- 4) wymienia i charakteryzuje ochotnicze służby i podmioty ratownicze, takie jak: Ochotnicza Straż Pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe;
- 5) opisuje obowiązki pieszego i kierowcy w zakresie zachowania się na drodze w momencie przejazdu karetki pogotowia lub innego pojazdu z włączonymi sygnałami uprzywilejowania;
- 6) identyfikuje obiekty opatrzone międzynarodowymi znakami ochrony zabytków;
- 7) rozpoznaje zagrożenia i ich źródła; zna zasady postępowania podczas pożaru, w przypadku wypadków komunikacyjnych, w czasie zagrożenia powodzią, w przypadku katastrofy budowlanej, wycieku gazu z instalacji w budynku mieszkalnym, odnalezienia niewypału lub niewybuchu, zagrożenia lawiną, intensywnej śnieżycy;
- 8) przedstawia typowe zagrożenia zdrowia i życia podczas powodzi, pożaru lub innych klęsk żywiołowych;
- 9) wyjaśnia zasady postępowania w przypadku awarii instalacji chemicznej, środka transportu lub rozszczelnienia zbiorników z substancjami toksycznymi;
- 10) omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych;

- 11) wyjaśnia zasady zaopatrzenia ludności ewakuowanej w wodę i żywność;
  - 12) charakteryzuje zagrożenia pożarowe w domu, w szkole i w najbliższej okolicy; wymienia rodzaje i zasady użycia podręcznego sprzętu gaśniczego oraz potrafi dobrać odpowiedni rodzaj środka gaśniczego w zależności od rodzaju pożaru (np. płonąca patelnia, komputer);
  - 13) wyznacza strefę bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia;
  - 14) uzasadnia potrzebę przeciwdziałania panice.
2. Źródła promieniowania jądrowego i jego skutki. Uczeń:
- 1) wymienia rodzaje znaków substancji toksycznych i miejsca ich ekspozycji;
  - 2) rozpoznaje znaki substancji toksycznych na pojazdach i budowlach;
  - 3) omawia wpływ środków promieniotwórczych na ludzi, zwierzęta, żywność i wodę oraz wie, jakie materiały można wykorzystywać jako zastępcze środki ochrony dróg oddechowych i skóry;
  - 4) wymienia sposoby zabezpieczenia żywności i wody przed skażeniami;
  - 5) wyjaśnia zasady postępowania w przypadku awarii instalacji chemicznej, środka transportu lub rozszczelnienia zbiorników z substancjami toksycznymi;
  - 6) wyjaśnia znaczenie pojęć: odkażanie, dezaktywacja, dezynfekcja, deratyzacja;
  - 7) wyjaśnia, na czym polegają zabiegi specjalne i sanitarne.
3. Ostrzeżenie ludności o zagrożeniach, alarmowanie. Uczeń:
- 1) definiuje i rozpoznaje rodzaje alarmów i sygnałów alarmowych;
  - 2) charakteryzuje zasady zachowania się ludności po ogłoszeniu alarmu;
  - 3) omawia zasady ewakuacji ludności i środków materiałowych;
  - 4) wskazuje drogi ewakuacji w szkole;
  - 5) potrafi zainstalować w telefonie komórkowym dostępny w miejscu swojego zamieszkania system ostrzegania o lokalnych zagrożeniach.

III. Podstawy pierwszej pomocy. Uczeń:

- 1) opisuje rolę układu oddychania, krążenia i nerwowego dla prawidłowego funkcjonowania organizmu; rozumie, jakie są następstwa zaburzeń czynności tych układów;
- 2) podaje definicję, wymienia cele i zadania pierwszej pomocy; wymienia działania wchodzące w zakres pierwszej pomocy;
- 3) rozumie znaczenie podejmowania działań z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia oraz przedstawia jego rolę;
- 4) zna zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia, w tym:
  - a) unikania narażania własnego zdrowia,
  - b) oceniania własnych możliwości,
  - c) rozpoznawania potencjalnych źródeł zagrożenia w kontakcie z poszkodowanym,
  - d) wskazywania sposobu zabezpieczenia się przed zakażeniem w kontakcie z krwią i płynami ustrojowymi, stosowania uniwersalnych środków ochrony osobistej;

- 5) podaje przykłady zagrożeń w środowisku domowym, ulicznym, wodnym, w przestrzeniach podziemnych, w lasach;
- 6) przedstawia metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć;
- 7) potrafi rozpoznać osobę w stanie zagrożenia życia:
  - a) wyjaśnia pojęcie „stan zagrożenia życia”,
  - b) wskazuje przyczyny i okoliczności prowadzące do szybkiego pogorszenia stanu zdrowia lub zagrożenia życia,
  - c) wyjaśnia rolę układu nerwowego, układu krążenia i układu oddechowego w utrzymywaniu podstawowych funkcji życiowych;
- 8) wie, jak prawidłowo wezwać pomoc:
  - a) wymienia nazwy służb ratunkowych i podaje ich numery alarmowe,
  - b) wskazuje, kiedy wezwać pomoc i w jaki sposób przekazać informacje o zdarzeniu;
- 9) podaje przykład aplikacji na telefon komórkowy wspierającej udzielanie pierwszej pomocy;
- 10) zna wyposażenie apteczki pierwszej pomocy; wymienia przedmioty, jakie powinny znaleźć się w apteczce np. domowej, samochodowej;
- 11) zna zasady postępowania z osobą nieprzytomną:
  - a) wymienia objawy utraty przytomności,
  - b) ocenia przytomność poszkodowanego,
  - c) ocenia czynność oddychania u osoby nieprzytomnej (trzema zmysłami, przez okres do 10 sekund),
  - d) wyjaśnia mechanizm niedrożności dróg oddechowych u osoby nieprzytomnej,
  - e) udrażnia drogi oddechowe rękoczynem czoło – żuchwa,
  - f) układa osobę nieprzytomną w pozycji bocznej bezpiecznej,
  - g) zapewnia osobie nieprzytomnej komfort termiczny,
  - h) systematycznie ponawia ocenę oddychania u osoby nieprzytomnej;
- 12) zna i wykonuje podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej:
  - a) wyjaśnia pojęcie „nagłe zatrzymanie krążenia”; wymienia jego oznaki,
  - b) podaje przykłady zdarzeń, w których dochodzi do nagłego zatrzymania krążenia,
  - c) opisuje algorytm podstawowych czynności resuscytacyjnych u osoby dorosłej,
  - d) wymienia warunki i czynniki zapewniające resuscytację wysokiej jakości,
  - e) omawia uniwersalny algorytm w nagłym zatrzymaniu krążenia,
  - f) wykonuje na manekinie uciski klatki piersiowej i sztuczne oddychanie samodzielnie i we współpracy z drugą osobą,
- 13) opisuje zastosowanie automatycznego defibrylatora zewnętrznego (AED) oraz wskazuje na jego znaczenie dla zwiększenia skuteczności akcji resuscytacyjnej; zna algorytm podstawowych czynności resuscytacyjnych z użyciem AED,

- 14) przedstawia sytuacje, w których można prowadzić resuscytację z wyłącznym uciskaniem klatki piersiowej;
- 15) wykonuje podstawowe czynności pierwszej pomocy w zadławieniu:
  - a) wyjaśnia pojęcie i mechanizm zadławienia,
  - b) omawia schemat postępowania w przypadku zadławienia,
  - c) wykonuje na manekinie rękocyny ratunkowe w przypadku zadławienia,
  - d) wymienia przykłady działań zapobiegających zadławieniu u małych dzieci;
- 16) zna zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn:
  - a) wymienia objawy związane z najczęstszymi obrażeniami narządu ruchu,
  - b) opisuje metody udzielania pierwszej pomocy w urazach kończyn,
  - c) wyjaśnia cel doraźnego unieruchomienia kończyny (ograniczenie ruchu, zmniejszenie bólu, ograniczenie ryzyka pogłębiania urazu, umożliwienie bezpiecznego transportu),
  - d) zna i stosuje zasady unieruchomienia złamań kości długich i stawów (zasada Potta),
  - e) wykonuje opatrunek osłaniający na ranę w obrębie kończyny oraz opatrunek uciskowy,
  - f) w sytuacjach symulowanych prawidłowo unieruchamia kończynę po urazie w zastanej pozycji, wykorzystuje dostępny sprzęt do unieruchomienia złamanej kończyny,
  - g) wymienia sytuacje, w których może dojść do urazów kręgosłupa,
  - h) opisuje przykłady powikłań wynikających z urazu kręgosłupa,
  - i) przedstawia metody przenoszenia poszkodowanych z urazem kręgosłupa,
  - j) wymienia przykłady zapobiegania urazom w sporcie, w domu, w pracy;
- 17) rozumie, na czym polega udzielanie pierwszej pomocy w oparzeniach:
  - a) wyjaśnia pojęcie „oparzenie”, wymienia przyczyny i rodzaje oparzeń,
  - b) omawia zasady postępowania w przypadku oparzenia termicznego,
  - c) demonstruje metodę chłodzenia w przypadku oparzenia kończyny,
  - d) wymienia przykłady zapobiegania oparzeniom, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska domowego i małych dzieci;
- 18) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy we wstrząsie:
  - a) zna najważniejsze przyczyny wstrząsu, wymienia zagrożenia z niego wynikające,
  - b) stosuje zasady postępowania przeciwstrząsowego (ułożenie, ochrona przed wychłodzeniem, wsparcie psychiczne poszkodowanego);
- 19) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy osobie podtopionej:
  - a) opisuje sytuacje, w jakich dochodzi do tonięcia, wyjaśnia zagrożenia związane z wodą,
  - b) wyjaśnia różnicę między podtopieniem a utonięciem,
- 20) odtwarza etapy pomocy w podtopieniach, podejmuje w sytuacji symulowanej czynności pierwszej pomocy po wydobyciu poszkodowanego z wody (pozycja bezpieczna, zapobieganie zachłyśnięciu i wychłodzeniu),

- 21) wyjaśnia, jak zapobiegać tonięciu i wypadkom w akwenach wodnych;
- 22) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy w zatruciach:
  - a) omawia zatrucie tlenkiem węgla (czadem), lekami lub środkami odurzającymi; wymienia ich objawy,
  - b) opisuje zasady bezpieczeństwa w pomieszczeniach skażonych tlenkiem węgla, gazami toksycznymi,
  - c) w sytuacji symulowanej podejmuje prawidłowe działania wobec osoby podejrzanej o zatrucie.

IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym. Zachowania prozdrowotne. Uczeń:

1. Choroby cywilizacyjne. Uczeń:

- 1) zna czynniki ryzyka chorób cywilizacyjnych, takich jak: nadciśnienie tętnicze, cukrzyca, zaburzenia gospodarki lipidowej, otyłość; definiuje pojęcie zespołu metabolicznego (nadciśnienie tętnicze, otyłość, cukrzyca, zaburzenia lipidowe); dokonuje pomiaru ciśnienia tętniczego;
- 2) potrafi ocenić korzyści kontroli czynników ryzyka miażdżycy w populacji;
- 3) zna pojęcie wskaźnika masy ciała (BMI) i potrafi określić, do czego służy; zna tendencje związane z otyłością wśród dzieci, młodzieży i dorosłych w Polsce.

2. Elementy zdrowia psychicznego. Uczeń:

- 1) wyjaśnia zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym a społecznym; wyjaśnia wpływ stresu na zdrowie;
- 2) wymienia rzetelne źródła informacji o zdrowiu, chorobach, świadczeniach i usługach zdrowotnych;
- 3) ocenia własne zachowania związane ze zdrowiem, ustala indywidualny plan działania na rzecz własnego zdrowia;
- 4) zna podstawowe sygnały i objawy problemów ze zdrowiem psychicznym (stres fizyczny i emocjonalny, zaburzenia odżywiania, depresja kliniczna);
- 5) opisuje konstruktywne i niekonstruktywne sposoby radzenia sobie z emocjami, w tym negatywnymi;
- 6) określa, gdzie w okolicy swojego miejsca zamieszkania działają instytucje i organizacje świadczące leczenie, pomoc i wsparcie w przypadkach problemów zdrowia psychicznego, w szczególności świadczące usługi dla młodzieży;
- 7) dobiera i demonstruje umiejętności komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie).

3. Aktywność fizyczna. Uczeń:

- 1) wymienia zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków;
- 2) odróżnia czynniki środowiskowe i społeczne (korzystne i szkodliwe), na które człowiek może mieć wpływ, od takich, na które nie może;

- 3) omawia krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu;
  - 4) wyjaśnia zagadnienia związane z właściwą i racjonalną aktywnością fizyczną; uzasadnia jej znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi;
  - 5) analizuje tendencje związane z brakiem aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych w Polsce;
  - 6) potrafi ocenić intensywność wysiłku fizycznego (np. na podstawie pomiaru częstości akcji serca w czasie i po wysiłku);
  - 7) potrafi analizować wartość odżywczą produktów żywnościowych np. na podstawie informacji o ich składzie umieszczanych przez producenta na opakowaniu.
4. Odżywianie. Uczeń:
- 1) wyjaśnia związki między aktywnością fizyczną zwyczajami żywieniowymi i dobrostanem emocjonalnym;
  - 2) wyjaśnia zagadnienia związane z właściwym, racjonalnym żywieniem; uzasadnia jego znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi;
  - 3) definiuje pojęcia bulimia i anoreksja; wyjaśnia ich następstwa;
  - 4) wyjaśnia zagadnienia związane z właściwym, racjonalnym odżywianiem; uzasadnia jego znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi.
5. Uzależnienia. Uczeń:
- 1) analizuje objawy różnych rodzajów uzależnień behawioralnych, w tym uzależnienie od komputera, internetu, hazardu;
  - 2) wie, jakie przekonania dotyczące spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież mogą mieć wpływ na podejmowanie wymienionych zachowań;
  - 3) zna wiarygodne źródła informacji na temat tendencji i skutków dotyczących spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież w Polsce; wyjaśnia, w jaki sposób można unikać picia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków;
  - 4) zna zasady odpowiedniego stosowania leków (produktów leczniczych) i suplementów diety;
  - 5) ustala, co sam może zrobić, aby stworzyć warunki środowiskowe i społeczne, które są korzystne dla zdrowia (ochrona środowiska przyrodniczego, wsparcie społeczne, komunikacja interpersonalna, współpraca osób, instytucji i organizacji na rzecz zdrowia itp.);
  - 6) wyjaśnia wpływ substancji psychoaktywnych na sprawność kierowcy, zna przepisy prawa dotyczące używania substancji psychoaktywnych i prowadzenia pojazdów.

Warunki i sposób realizacji

W ramach przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa uczniowie zdobywają wiedzę oraz umiejętności umożliwiające zrozumienie zróżnicowanej natury mechanizmów oraz zmiennych wpływających na szeroko pojmowane bezpieczeństwo państwa, ich dynamikę oraz wzajemne zależności wynikające m.in. ze struktury i funkcjonowania państwa. Zadaniem nauczyciela jest też wyrabianie u uczniów nawyków oraz opanowanie zasad działania ratowniczego zarówno w przypadku zagrożeń nadzwyczajnych (wypadki masowe, katastrofy), jak i elementarnej pierwszej pomocy.

Tempo zachodzących przeobrażeń powinno stanowić dla nauczyciela bodziec do stałego uzupełniania swojej wiedzy, monitorowania zmian, w tym organizacyjno-prawnych, samodoskonalenia, tak by przekazywane uczniom informacje były aktualne, rzetelne (ważna jest tu kontrola materiałów źródłowych innych niż podręcznik oraz materiały opracowane dla nauczyciela, dbałość o wiarygodność informacji).

Wskazane jest zaplecze umożliwiające przechowywanie pomocy, podstawowych materiałów i przyborów nauczyciela niezbędnych do prowadzenia zajęć oraz ewentualnych prac uczniów. Niezbędny jest sprzęt audiowizualny i prezentacyjny (komputer, rzutnik; zamontowany na stałe lub przenośny), dostęp do internetu. Jeżeli szkoła nie dysponuje pracownią przeznaczoną do realizacji przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, w klasie, w której realizowane są zajęcia, powinny być zagwarantowane wymienione elementy bazowe.

Osiągnięcie przez uczniów umiejętności praktycznego udzielania pierwszej pomocy wymaga realizacji zajęć w blokach po dwie godziny lekcyjne. W celu zapewnienia efektywnej nauki przedmiotu klasę należy podzielić na grupy o liczebności nie większej niż 15 uczniów, w szczególności podczas ćwiczeń z resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

Ćwiczenia na manekinach szkoleniowych wymagają zapewnienia uniwersalnych warunków i środków higieny i dezynfekcji (mycie rąk, wymiana worków oddechowych w manekinach, używanie środka odkażającego, maseczek).

Ze względów bezpieczeństwa uczniowie nie mogą wykonywać ćwiczeń, które mogłyby spowodować przeciążenie kręgosłupa. Dlatego niedozwolone jest podczas zajęć ćwiczenie dźwigania poszkodowanych w ramach doraźnej ewakuacji z miejsca zdarzenia.

Lekcje w szkole powinny być uzupełniane innymi formami zajęć, wśród których wymienić można:

- 1) wizyty w: instytucjach państwa, Centrum Zarządzania Kryzysowego, Straży Pożarnej, stacjach Pogotowia Ratunkowego;
- 2) specjalistyczne obozy szkoleniowo-wypoczynkowe realizowane podczas ferii letnich lub krótsze, kilkudniowe kursy;

- 3) wycieczki;
- 4) zajęcia plenerowe;
- 5) tworzenie wystaw prac własnych, klasowych i szkolnych, promujących zdrowy tryb życia i właściwe zachowania w razie zagrożeń;
- 6) zwiedzanie wystaw powiązanych z treściami przedmiotu;
- 7) spotkania (np. udział w zajęciach), prelekcje, wykłady z pracownikami kluczowych instytucji bezpieczeństwa – Policji, Państwowej Straży Pożarnej i Sił Zbrojnych RP oraz pracownikami straży miejskiej, pogotowia, kombatanami, ekologami, psychologami;
- 8) udział w konkursach, których zakres zgodny jest bądź zbieżny z problematyką przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa.

Wskazane jest nawiązywanie współpracy między szkołami a lokalnymi jednostkami Policji, Państwową Strażą Pożarną, ośrodkami szkolenia, jednostkami wojskowymi i organizacjami, np. Ochotniczą Strażą Pożarną, Polskim Czerwonym Krzyżem, Ligą Obrony Kraju, zarówno we wspomnianym zakresie prowadzenia zajęć, jak i udostępnianiu specjalistycznego sprzętu czy pomocy dydaktycznych.

Ważne znaczenie w rozwoju ma też wychowanie mające na celu kształtowanie tzw. postawy patriotycznej oraz poczucia odpowiedzialności za dorobek minionych pokoleń. Trwający proces globalizacyjny we wszystkich obszarach życia generuje nowe problemy, zagrożenia, nakłania do stawiania pytań. Nauczyciel powinien stwarzać warunki sprzyjające swobodnej wymianie myśli i poglądów, z zachowaniem niezbędnej dyscypliny i porządku zajęć.

Warunki bazowe do realizacji programu: pracownia lub klasa do prowadzenia zajęć z przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa o wielkości umożliwiającej aranżację do ćwiczeń praktycznych, zaplecze lub zabezpieczone miejsce umożliwiające przechowywanie pomocy, podstawowych materiałów i przyborów nauczyciela niezbędnych do prowadzenia zajęć oraz ewentualnych prac uczniów. Szkoła powinna posiadać sprzęt audiowizualny i prezentacyjny (komputer, rzutnik; zamontowany na stałe lub przenośny), dostęp do internetu. Jeżeli szkoła nie dysponuje pracownią przeznaczoną do realizacji przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, w klasie, w której realizowane są zajęcia, powinny być zagwarantowane wymienione elementy bazowe.

Komentarz do podstawy programowej przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Departament Podręczników, Programów i Innowacji

Edukacja dla bezpieczeństwa jest przedmiotem obowiązkowym w szkole ponadpodstawowej, tj. liceum ogólnokształcącym, technikum oraz branżowej szkole I stopnia.

W obowiązującej podstawie programowej przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa zostały zdefiniowane cztery cele ogólne skupione wokół:

1. bezpieczeństwa państwa,
2. działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń,
3. podstaw pierwszej pomocy,
4. edukacji zdrowotnej.

Każdemu z tych celów ogólnych przypisane zostały konkretne wymagania szczegółowe, przy czym na poziomie szkoły ponadpodstawowej autorzy wyeksponowali przede wszystkim obszar I *Bezpieczeństwo państwa*. Wszystkie obszary kontynuują i poszerzają zakres treści nauczania określony w podstawie programowej dla szkoły podstawowej.

Uczynienie bezpieczeństwa państwa punktem wyjścia i najważniejszym zagadnieniem omawianym na lekcjach edukacji dla bezpieczeństwa wynika przede wszystkim z rozumienia potrzeb psychologicznych człowieka. Niektórzy psychologowie w swoich koncepcjach motywacyjnych działań ludzi potrzebę bezpieczeństwa zaliczają do potrzeb egzystencjalnych lub niższego rzędu. Stąd też możemy wnioskować, iż jednym z podstawowych celów działania jednostki jest zapewnienie sobie bezpiecznego bytu i warunków rozwoju.

Zapewnienie bezpieczeństwa jednostki jest jednak możliwe w oparciu o trwałe instytucje, które są celowe nie tylko w praktycznym sensie, ale także są punktem odniesienia i oparciem dla zachowań w zakresie wyższych zainteresowań. Takie instytucje zaspokajają głęboko witalne, ale również duchowe potrzeby człowieka, potrzeby trwałości, wspólnoty i bezpieczeństwa⁷. *Każda jednostka stara się strzec, na ile może, swych własnych dóbr i ochraniać je przed wszelką szkodą. Ale zdana na własne siły nie byłaby w stanie trzymać nad nimi straży bez przerwy [...]. Człowiek chroni swe dobra przed niebezpieczeństwem, gdy stwarza swym działaniem taki stan rzeczy, że albo zgoła nie może zniszczyć tego dobra żadne działanie szkodliwe czy wręcz rozmyślnie nieprzyjazne; albo że jest to poważnie utrudnione*⁸.

⁷ A. Gehlen, *Osobowość*, [w:] tenże, *W kręgu antropologii i psychologii społecznej*, Warszawa 2001.

⁸ C. Znamierowski, *Szkoła prawa. Rozważania o państwie*, [za:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej*.

Termin bezpieczeństwo w najogólniejszym sensie należy do grupy potrzeb podmiotowych, zasadnicze znaczenie ma podział na bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo międzynarodowe. Zakres treści przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa skupia się przede wszystkim na istocie bezpieczeństwa narodowego, wewnętrznego.

Bezpieczeństwo wewnętrzne to taki stan funkcjonowania państwa, które zapewnia przeciwdziałanie, eliminowanie lub ograniczanie zagrożeń dla ustroju konstytucyjnego, porządku wewnętrznego i spokoju oraz umożliwia ochronę interesu publicznego poszczególnych społeczności i każdego obywatela⁹. Odpowiedzialność za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa spoczywa w Polsce na wielu podmiotach. Można ją przypisać wszystkim organom administracji rządowej i samorządowej. W zakresie swoich kompetencji odpowiedzialność taką ponoszą również instytucje publiczne, organizacje i stowarzyszenia. Częścią odpowiedzialności za bezpieczeństwo obciążone jest społeczeństwo, funkcjonując w różnego rodzaju grupach, wspólnotach, społecznościach oraz instytucjach. Dlatego istotne jest, aby uczniowie zapoznali się zarówno z istotą bezpieczeństwa państwa w aspekcie lokalnym jak i państwowym, poznali cele, zadania, kompetencje, struktury i sposób działania wyspecjalizowanych organów państwa umożliwiających utrzymanie stanu bezpieczeństwa wewnętrznego, w tym służb mundurowych: służby policyjne i sektorowe, wojskowe, jak i – w konsekwencji nabytej wiedzy i umiejętności – potrafili w sytuacjach kryzysowych odpowiednio na nie zareagować.

Nauczanie przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa rozpoczyna wyjaśnienie istoty bezpieczeństwa państwa zarówno w rozumieniu bezpieczeństwa wewnętrznego, jak i zewnętrznego z uwzględnieniem roli organów i instytucji państwowych oraz specyfiki terminologicznej. Następnie uczeń poznaje zasadnicze zagrożenia bezpieczeństwa państwa, bezpieczeństwa publicznego, powszechnego oraz ochrony porządku konstytucyjnego (bezpieczeństwa ustrojowego). Dopiero po zrozumieniu przez uczniów „filozofii” bezpieczeństwa państwa można omawiać system bezpieczeństwa wewnętrznego RP, uwzględniając jego ponadresortowy charakter, zasadnicze przepisy polskiego prawa, które decydują o funkcjonowaniu podsystemów systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski, oraz przedstawić konkretne instytucje, organy, stowarzyszenia i organizacje zaangażowane w utrzymanie bezpieczeństwa publicznego.

W szczególny sposób należy zwrócić uwagę na cyberprzemoc i cyberbezpieczeństwo jako nowego rodzaju zagrożenia wynikające z rozwijającej się technologii teleinformatycznej.

Bezpieczeństwo informacji obejmuje obszary bezpieczeństwa informatycznego (cyberbezpieczeństwa), ochrony fizycznej oraz bezpieczeństwa osobowego i polega na zapewnieniu podstawowych atrybutów informacji: poufności, dostępności i integralności. Najogólniej rzecz ujmując, cyberbezpieczeństwo polega na wdrożeniu i zarządzaniu

---

⁹ K.A. Wojtaszczyk, *Istota i dylematy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 1/09.

właściwymi środkami zabezpieczeń technicznych systemu informacyjnego. Natomiast cyberprzestrzeń to przestrzeń przetwarzania i wymiany informacji tworzona przez systemy informatyczne, czyli urządzenia informatyczne i oprogramowanie służące do przetwarzania, przechowywania oraz wysyłania i odbierania danych przez sieci telekomunikacyjne za pomocą telekomunikacyjnego urządzenia końcowego¹⁰.

Uczniowie powinni zostać zapoznani z rodzajami cyberataków, w tym:

- Malware – złośliwe oprogramowanie, które bez zgody i wiedzy użytkownika wykonuje na komputerze działania na korzyść osoby trzeciej,
- Man in the Middle – rodzaj ataku polegający na uczestniczeniu osoby trzeciej np. w transakcji pomiędzy sklepem internetowym a klientem. Celem takich ataków jest przechwycenie informacji lub środków pieniężnych (np. uzyskanie danych niezbędnych do logowania w systemie bankowości elektronicznej),
- Phishing – atak polegający na dokonywaniu prób przejęcia haseł służących użytkownikowi do logowania na np. portalach społecznościowych, do których dostęp umożliwia atakującemu uzyskanie danych osobowych użytkownika,
- SQL Injection – atak polegający na wykorzystywaniu przez przestępców luk występujących w zabezpieczeniach np. aplikacji i pozwalającym na uzyskanie przez osoby nieuprawnione danych osobowych,
- Ransomware – rodzaj ataku, którego celem jest przejęcie i zaszyfrowanie danych użytkownika po to, aby w następnym kroku udostępnić te same dane użytkownikowi pod warunkiem wniesienia przez niego "okupu",
- Malvertising – pozwala przestępcom na dotarcie do użytkowników przeglądających zaufane strony internetowe poprzez nośniki, jakimi są udostępniane na stronach internetowych reklamy, a następnie na instalowanie bez wiedzy i zgody użytkownika złośliwego oprogramowania na urządzeniach użytkownika¹¹.

Dobrze zorganizowane społeczeństwo powinno być przygotowane do funkcjonowania w różnych, w tym w ekstremalnych, sytuacjach. W codziennym życiu w zdecydowanej większości przypadków zdarzenia niebezpieczne daje się opanować i zlikwidować poprzez rutynowe reagowanie służb ratowniczych na szczeblu lokalnym, co polega na podjęciu akcji przez profesjonalne służby powołane do takich działań (straż pożarna, pogotowie ratunkowe, policja, GOPR, WOPR, techniczne służby specjalistyczne itp.). Niekiedy jednak zagrożenia

¹⁰ O cyberbezpieczeństwie zob.: M. Borysewicz, J. Michalik (2007), *Cyberbezpieczeństwo przemysłowych systemów sterowania*, Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy; T. Dębowski (2018), *Cyberbezpieczeństwo wyzwaniem XXI wieku*, Łódź – Wrocław 2018; P. Górny, J. Krawiec, *Cyberbezpieczeństwo – podejście systemowe*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej” 2016; S. Gwoździwicz, K. Tomaszycy (2017), *Prawne i społeczne aspekty cyberbezpieczeństwa*, Warszawa, Międzynarodowy Instytut Innowacji «Nauka – Edukacja – Rozwój» 2017; K. Nakielski, *Cyberbezpieczeństwo, czyli jak zapewnić tajność dokumentów w firmie*, Harvard Business Review Polska; *Ustawa o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa*, Dz.U. 2018 poz. 1560; *Ustawa o ochronie danych osobowych*, Dz.U. 2018 poz. 1000.

¹¹ D. Bałut, K. Budek (2018), *Cyberbezpieczeństwo dla przedsiębiorców: Nowa era zagrożeń*, <https://marketingibiznes.pl/it/cyberbezpieczenstwo/>

występują na znacznym obszarze i/lub o dużej intensywności. Następuje wówczas szczególny stan zagrożenia, stawiający ludność w obliczu najwyższego ryzyka. Sytuację określa się jako sytuację kryzysową (kryzys), a podejmowane w tym czasie działania ratownicze – zarządzaniem kryzysowym w ramach powszechnego systemu ochrony ludności. Zadaniem szkoły, a w szczególności przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, jest odpowiednie przygotowanie uczniów do reakcji w takiej sytuacji.

Przede wszystkim uczniowie są zapoznawani z tym, czym jest ochrona ludności oraz obrona cywilna oraz jej podstawy prawne w świetle prawa międzynarodowego i krajowego. Obrona cywilna to system, mający na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych, klęsk żywiołowych lub katastrof, przewyższanie ich następstw i zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania.

Siłą obrony cywilnej jest jej powszechność, co oznacza, że wszyscy obywatele uczestniczą w ochronie grup ludzi, którzy znaleźli się w sytuacji zagrożenia. Powszechność ta wymaga odpowiednich kwalifikacji i wiedzy o sposobach szybkiego reagowania w sytuacji zagrożenia. Podstawowym zadaniem obrony cywilnej jest ostrzeżenie i alarmowanie, uczniowie powinni więc umieć rozpoznawać systemy alarmowe oraz inne sygnały, np. pojazdów uprzywilejowanych, a także wiedzieć, jak na nie reagować, w tym znać zasady ewakuacji.

W szczególny sposób w tym obszarze uczniowie powinni zostać zapoznani ze skutkami promieniowania jądrowego jako jednego z podstawowych źródeł zagrożenia we współczesnym świecie. Na skutek oddziaływania promieniowania na tkankę żywą zachodzą w niej pewne zmiany. Zależą one od rodzaju promieniowania, jego natężenia i energii, a także rodzajów tkanki, położenia źródła promieniowania i czasu ekspozycji. Promieniowanie jonizujące oddziałując z tkanką żywą powoduje jonizację atomów i zmianę przebiegu biologicznych procesów w komórce. Nie wszystkie zmiany w strukturach biologicznych, zwłaszcza w cząsteczkach kwasów nukleinowych (DNA) i chromosomach ujawniają się w organizmie od razu po napromieniowaniu, wiele następstw ma miejsce w znacznie późniejszym czasie, jako tzw. zmiany późne. I może to być białaczka (w wyniku uszkodzenia szpiku kostnego), nowotwory złośliwe skóry, kości, zaćma czy zaburzenia przewodzenia pokarmowego (w wyniku dysfunkcji jelit). Ogólnie, mogą to być zmiany somatyczne, trwałe dla danego organizmu, jak również zmiany genetyczne, przekazywane następnym pokoleniom. Najczęstszymi drogami przedostawania się radioizotopów do wnętrza organizmu człowieka są drogi oddechowe, układ pokarmowy oraz skóra. Skażenie powierzchni ciała jest znacznie mniej groźne, bo jest możliwe do usunięcia, np. przez umycie ciała. Uczniowie zatem zapoznają się zarówno z rodzajami substancji toksycznych, sposobami zabezpieczania żywności i wody przed skażeniami, jak i zasadami reakcji na skażenie.

Trzeci obszar treści nauczania skupia się na zasadach udzielania pierwszej pomocy. Uczeń musi zrozumieć, że „pierwsza pomoc” obejmuje zespół czynności podejmowanych w celu ratowania osoby w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. Czynności te podejmuje osoba

znajdująca się na miejscu zdarzenia, wykorzystując powszechnie dostępny sprzęt medyczny oraz leki. Stan nagłego zagrożenia zdrowotnego polega na nagłym lub możliwym do przewidzenia w krótkim czasie pogorszeniu się stanu zdrowia, które może prowadzić do poważnego zakłócenia funkcji organizmu bądź uszkodzenia ciała lub utraty życia i wymaga podjęcia natychmiastowych medycznych czynności ratunkowych i leczenia.

Na zajęciach z edukacji do bezpieczeństwa uczeń zapozna się zarówno z podstawą prawną udzielania pierwszej pomocy, zasadami postępowania w miejscu zdarzenia, w tym sposobem postępowania z osobą pokrzywdzoną ze względu na rodzaj zagrożenia życia (np. oparzenia, zatrucia, wypadek, urazy itp.).

Ostatni obszar podstawy programowej z przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa stanowi edukacja zdrowotna i zachowania prozdrowotne. Uczeń zapoznaje się z zagadnieniami chorób cywilizacyjnych takich jak: nadciśnienie tętnicze, cukrzyca, zaburzenia gospodarki lipidowej, otyłość; definiuje pojęcie zespołu metabolicznego (nadciśnienie tętnicze, otyłość, cukrzyca, zaburzenia lipidowe); elementami zdrowia psychicznego, rolę odżywiania i aktywnego trybu życia w życiu jednostki i społeczeństwa. Potrafi także zdefiniować, na czym polegają uzależnienia i jak im przeciwdziałać. Obszar edukacji zdrowotnej koncentruje się na wykształceniu umiejętności dokonywania przez ucznia wyborów potęgujących zdrowie oraz wyszukiwania godnych zaufania źródeł wiedzy o zdrowiu.

